

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ
ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 23–24 травня 2019 року)

У двох частинах

Частина 1

Суми
Сумський державний університет
2019

ПОНЯТТЯ «СЕРВІСНА ТВАРИНА» У ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВ

Бенько А. В.

Студентка III курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Завгородня В. М.

к.ю.н., доцент, завдувач кафедри МЄПЦПД ННІ права

Сумського державного університету

Використання тварин для фізичної і психічної реабілітації людей з обмеженими можливостями, забезпечення цим людям у такий спосіб допоміжних засобів реалізації прав і законних інтересів є поширеною практикою в США, Канаді, Австралії, Новій Зеландії, низці європейських держав. У цих країнах розроблені спеціальні нормативні положення, спрямовані на захист прав осіб, які використовують тварин з реабілітаційною метою, для забезпечення власної мобільності, компенсації вад слуху, зору тощо. Законодавчо встановлена відповідальність володільців тварин і заходи щодо охорони самих тварин-помічників від надмірної експлуатації та жорстокого поводження. Держави також вживають зусиль для забезпечення правильного сприйняття суспільством осіб, які з'являються в публічних місцях у супроводі тварин. В окремих країнах, зокрема в Ізраїлі, особа, яка володіє собакою-поводирем, навіть має право на спеціальну допомогу з бюджету на покриття витрат на харчування тварини, догляд за нею та страхування [1].

В Україні належний правовий режим використання таких тварин поки що не створено. Більше того, зазначена прогалина в законодавстві часто призводить до грубих утисків прав людей з особливими потребами. Так, у квітні 2017 року в засобах масової інформації активно обговорювався випадок з незрячим киянином, якого пізно ввечері не пустили до метрополітену з собакою-поводирем. Як наслідок, чоловік змушений був добиратися додому на таксі. Викликати машину йому вдалося тільки через годину – диспетчери, дізнавшись про те, що клієнт незрячий, та ще й з собакою, відмовляли в наданні послуги [2].

При цьому співробітники метрополітену не порушили закон – вони діяли у повній відповідності до затверджених Київською міською радою Правил користування метрополітеном [3], які вимагають перевозити собак середніх і великих порід в клітках та не враховують потреби людей з інвалідністю, так само, як і особливості використання собак-поводирів.

Впровадження в Україні правового регулювання використання тварин для реабілітаційних та інших відповідних потреб є комплексною проблемою, що не обмежується лише вирішенням питання доступу в метро, до інших видів транспорту, магазинів, місць громадського харчування тощо. Належного юридичного закріплення

вимагають процедура підготовки тварин, їх сертифікації, визначення функцій і видів використання, встановлення переліку категорій осіб, стан яких обумовлює необхідність такої допомоги тощо.

Чинні нормативні акти України не містять жодного терміну для позначення тварин, які використовуються для фізичної і психічної реабілітації людей та допомоги особам з обмеженими можливостями. Відсутні також наукові розробки щодо зазначеної проблеми. Ми пропонуємо застосовувати термін «сервісні тварини», який видається найбільш точним і має аналоги в зарубіжному законодавстві. Терміном «service animals» оперують законодавці США [4], Канади [5] та деяких інших країн. Поширений він і в зарубіжній науковій літературі [6].

Хоча термін «service animals» може бути перекладений і як «службові тварини». Тому відзначимо, що поняття «сервісні тварини» ми використовуємо в цілях відмежування від згадуваних у Законі України «Про Національну поліцію» [7] і низці інших нормативних документів понять «службовий собака», «службовий кінь». На відміну від сервісних тварин, які використовуються приватними особами для реалізації своїх прав і законних інтересів, службові застосовуються спеціальними суб'єктами – правоохоронними органами для виконання їхніх завдань (в цілях патрулювання, переслідування і затримання осіб, підозрюваних у скоєнні правопорушень, конвоювання, відбиття нападу на співробітників правоохоронних органів або громадян тощо). Їхній правовий режим урегульований в законодавстві, знайшов відображення у вітчизняній науці і лежить за межами предмета нашого дослідження.

Запропонований нами термін також дозволяє не змішувати сервісних тварин з іншими тваринами, наприклад, сільськогосподарськими, які теж можуть надавати людям допомогу виступаючи засобами сільськогосподарського виробництва (сільськогосподарські роботи, використання гужового транспорту).

У літературі та законодавствах зарубіжних країн поширеним також є поняття «тварина-помічник» («собака-помічник») – тварина, яка навчена надавати допомогу та підтримку особі з інвалідністю [8; 9]. Однак, на нашу думку, цим поняттям не охоплюються всі функції, які можуть виконувати такі тварини. В залежності від мети використання сервісні тварини можуть поділятися на тварин-помічників або тварин-асистентів та «терапевтичних» тварин, які використовуються у лікувальних та реабілітаційних цілях.

Поняття сервісних тварин у цілому стосується тварин, які пройшли необхідне навчання для виконання завдань, і допомагають особам з обмеженими можливостями, хворим, або іншим людям з особливими потребами. Сервісна тварина в розумінні

зарубіжного законодавства відрізняється від просто домашньої тварини або так званої тварини-компаньйона. Ці тварини призначені, перш за все, для виконання певних функцій і завдань, які особи з обмеженими можливостями не здатні здійснювати самостійно. Психологічна та емоційна підтримка, яку отримує практично кожен власник домашньої тварини від спілкування з нею, ще не створює для такої тварини статусу «сервісної». Однак, у разі коли тварина є засобом психіатричного лікування та реабілітації (наприклад, при аутизмі, посттравматичному стресовому розладі), вона повинна підпадати під відповідний правовий режим.

Отже, до основних видів використання сервісних тварин за ознакою функцій, які вони виконують, на нашу думку, слід віднести:

- використання тварин як реабілітаційних та лікувальних засобів для осіб з психічними і неврологічними розладами;
- використання як засобів забезпечення мобільності осіб з обмеженими фізичними можливостями;
- використання тварин для компенсації недостатності слуху, зору, функцій інших органів сенсорної та нервової систем людини.

Можливо, що спеціальні дослідження в сфері кінології, медицини, реабілітології та інших наук доведуть перспективність використання сервісних тварин і в інших цілях, тому зазначений нами перелік видів їх використання не є вичерпним і може відповідно доповнюватися з необхідним юридичним закріпленням.

Найпоширенішими сервісними тваринами є собаки, які допомагають людям різними способами протягом багатьох років, здійснюючи функції поводитирів, подаючи сигнали людям з порушеннями слуху чи захворюваннями мозку, нагадуючи про необхідність прийому ліків, утримуючи рівновагу тощо. Інші тварини – свині, птахи, коти, коні, мавпи також декларуються як сервісні, проте застосовуються значно рідше. Відповідно, більшість країн, де це питання врегульоване, надають статус сервісних лише собакам, зокрема, собакам-поводирям, забезпечуючи гарантії їх допуску в громадські місця та необхідні права їхнім володільцям.

Огляд зарубіжного законодавства і судової практики свідчить, що накопичений зарубіжними країнами досвід правового регулювання використання сервісних тварин є дуже цінним і повинен бути врахований в процесі створення вітчизняної нормативної бази в цій сфері. Встановлення чітких правил допуску людей з сервісними тваринами в громадські місця, взаємної відповідальності всіх учасників правовідносин і держави, визнання тварин засобами реабілітації осіб з інвалідністю має на меті забезпечення прав і

законних інтересів таких осіб, повноцінне включення їх у соціальне життя, гуманізацію суспільства в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Guide to Service for the Disabled / Ministry of Immigrant Absorption. Publication Department. English Section. URL: <https://www.justice.gov.il/Units/NetzivutShivyon/sitedocs/olimenglish.pdf>.
2. Сергушев М. С собакой в метро нельзя. *Факты*. 12 апреля 2017. URL: <https://fakty.ua/233814-s-sobakoj-v-metro-nelzya-ili-ostavlyajte-ee-zdes-ili-dobirajtes-domoj-na-taksi>
3. Правила користування метрополітемом. Затв. Київською міською радою 20 січня 1995 року. URL: <http://www.metro.kiev.ua/node/98>.
4. The Americans with Disabilities Act of 1990 and Revised ADA Regulations Implementing Title II and Title III URL: https://www.ada.gov/2010_regs.htm.
5. Service Dogs Act 2007 / Alberta Statutes. Michigan State University. URL: http://www.animallaw.info/nonus/statutes/stcasa2007_c_s_7_5.htm.
6. Schoenfeld-Tacher R, Hellyer P, Cheung L, Kogan L. Public Perceptions of Service Dogs, Emotional Support Dogs, and Therapy Dogs. *International Journal of Environment Research and Public Health*. 2017. Is 14 (6) Pp. 642-657. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5486328/>.
7. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII / Верховна Рада України. База «Законодавство України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
8. Disability Discrimination Act 1992 / Commonwealth Consolidated Acts. URL: http://www8.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdb/au/legis/cth/consol_act/dda1992264/.
9. Assistance dogs. A guide for all businesses / Equality and Human Rights Commission 2017. URL: <https://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/assistance-dogs-a-guide-for-all-businesses.pdf>.